

Avgiftsuttag och intern styrning och kontroll avseende geografisk information och fastighetsinformation

Riksrevisionen har som ett led i den årliga revisionen av Lantmäteriet (LM) granskat avgiftsuttag och intern styrning och kontroll avseende geografisk information och fastighetsinformation.

Granskningen har resulterat i iakttagelser som Riksrevisionen vill fästa LM:s uppmärksamhet på i denna revisionsrapport.

Riksrevisionen önskar information senast 2014-02-21 med anledning av våra iakttagelser i denna rapport.

Sammanfattning

Riksrevisionen har granskat avgiftsuttag inom geografisk information och fastighetsinformation. Granskningen har visat att LM har ett antal brister i sin kontroll av att korrekta avgifter tas ut för informationen.

Med anledning av denna granskning och tidigare granskningar vill Riksrevisionen framföra att detta kan indikera ett mer generellt behov för LM att strukturerat gå igenom risker och kontroller för viktiga processer i verksamheten.

Granskning av avgiftsintäkter för geografisk information och fastighetsinformation

Bakgrund

LM tar i enlighet med förordning (2009:946) med instruktion för LM ut avgifter för tillhandahållande och upplåtelse av geografisk information och fastighetsinformation. I årsredovisningen för år 2012 uppgick avgiftsintäkterna på division informationsförsörjning (division I) till 371 mkr vilket är ca 30 % av LM:s avgiftsintäkter. Inom denna verksamhet har LM många olika produkter med olika avgifter samt rabatter vid större köp. Produkterna har även olika modeller för avgiftsuttag beroende på typ av nyttjande t.ex. årsavgifter och rörliga avgifter beroende på mängd eller en blandning av båda typerna.

DNR: 32-2013-0467

LANTMÄTERIET
801 82 GÄVLE

BESLUT: 2014-01-23

Beskrivning av kontrollstruktur avseende avgiftsintäkter saknas

Riksrevisionen har försökt få en helhetsbild av den interna styrningen och kontrollen avseende avgiftsprocesserna inom division I. Vid granskningen har LM haft svårt att sammanhängande redogöra för hanteringen av de olika avgiftsintäkter LM fakturerar för geografisk information och fastighetsinformation. LM har inte på ett tydligt sätt kunnat beskriva hur de säkerställer att alla avgiftsintäkter som ska faktureras faktiskt blir fakturerade och till korrekt pris enligt av styrelsen beslutad prislista (LM:s författningssamling LMFS).

Riksrevisionen *rekommenderar* att LM upprättar beskrivningar över division I:s avgiftsprocesser där även kontrollstrukturen framgår. Detta skapar bättre förutsättningar för ledningen att ta sitt ansvar för intern styrning och kontroll inklusive uppföljning av beslutade kontroller.

Granskningen visar brister i intern kontroll i avgiftsverksamheten

OMFATTANDE MANUELL HANTERING I AVGIFTSPROCESSERNA

Vid kartläggningen av de olika avgiftsprocesserna framkom bilden av en komplex avgiftssättning, många olika produkter, många olika datasystem, men också att manuell handläggning sker för en betydande del av avgifterna. Den manuella hanteringen består i vissa fall av enpersons hantering som därmed är förenat med ökad risk för fel.

Riksrevisionen *rekommenderar* att LM förstärker kontrollerna i de moment som hanteras av en person ensam.

AVGIFTER FÖR VIDAREFÖRÄDLARE - AVGIFTER BASERAT PÅ EGEN REGISTRERING AV KUND

Vidareförädlare, dvs. kundföretag som använder sig av LM:s grunddata och vidareförädlar geodatainformationen i egna följdprodukter, kan mot "leveransavgift" beställa och lagra information. Vidareförädlarna betalar licensavgift för nyttjande först vid spridning dvs. när de säljer vidare till slutkund. Vidareförädlarna ska då själva registrera i LM:s system vad de sålt vidare, vilket sedan ska utlösa fakturering från LM.

LM gör viss kontroll kallad revision av att vidareförädlarna självmant registerar nyttjande vid försäljningar. Det finns dock ingen beslutad process för hur denna revision ska gå till. Det finns ingen riskanalys eller beslutad riktlinje som prioriterar vem som ska revideras, hur ofta och på vilket sätt.

Riksrevisionen *rekommenderar* att LM förstärker sin kontroll avseende fullständighet och riktighet i avgiftsuttagen baserat på inrapportering från vidareförädlare.

PRISER FÖR FASTIGHETSREGISTRET ONLINE SAMT PANTBREVSSYSTEMET

För produkten *Fastighetsregistret online* har LM:s styrelse beslutat om pris per transaktion i form av ett prisintervall mellan 1,94-99,29 kr per transaktion. Flera av dessa finns specificerade i det avgiftsdokument som finns på LM:s hemsida. Avgiftsdokumentet har fungerat, framför allt som en

DNR: 32-2013-0467

LANTMÄTERIET
801 82 GÄVLE

BESLUT: 2014-01-23

hjälp för Lantmäteriets återförsäljare men numera ligger det öppet för alla användare. Anledningen till att inte alla transaktioner finns med här (eller i LMFS) är, bl a att dessa är kund-/återförsäljarspecifika och därför hanterats med sekretess. Riksrevisionen har efterfrågat hur underlaget till respektive styckpris är beräknat. Enligt uppgift finns inte någon sådan detaljerad förteckning. Det är produktansvarig som hanterat styrelsens prisintervall och som lagt in priserna i ett försystem till faktureringen. Inmatningen sker av två personer för kontroll. Enligt uppgift från LM är det främst produktansvarig som har kunskap om priserna och det leder till ett sårbart personberoende.

Styrelsen beslutar i LMFS om prislista avseende avgifter för pantbrev. Produkttjänsterna i prislistan i systemet består av ett antal koder som inte går att stämma av mot prislistan i LMFS. LM har ingen översättningstabell mellan systemets koder och prislistan utan informationen finns enbart hos initierade medarbetare hos LM och är enligt uppgift inte nedtecknad.

Riksrevisionen *rekommenderar* att LM ser över processen för avgiftssättning för de produkter som finns i fastighetsregistret online. Vidare *rekommenderar* Riksrevisionen att LM för alla relevanta produkter som t.ex. pantbrevsystemet ta fram översättningstabeller mellan prislista och eventuell kod i försystem. Syftet är att göra avgifterna uppföljningsbara samt processerna mindre sårbara och personberoende.

ENPERSONSHANTERING AV KREDITFAKTUROR

En person tar fram underlag till en kreditfaktura men det finns inga krav på att denna person behöver skriva under underlaget. Ekonomienheten får det manuella underlaget, som attesterats av en behörig person som ofta är någon annan än den som tar fram underlaget. För mindre krediteringsbelopp förekommer att en och samma person tar fram samt attesterar underlaget. Den princip som bör eftersträvas är dock att minst två personer är inblandade i varje transaktion med ekonomiska konsekvenser. I och med att attestbehörig person ensam skriver under det manuella underlaget kan den personen ensam få igenom krediteringar av fakturor vilket medför ekonomiska konsekvenser för LM. Ekonomienheten registerar bara krediteringen och har inte kännedom om orsaken till krediteringen, vilket gör att de inte har möjlighet att bedöma krediteringens riktighet.

Riksrevisionen *rekommenderar* LM att förstärka den interna kontrollen avseende kreditfakturor så att ingen person ensam kan besluta om krediteringar.

Granskning av kundfakturor

Riksrevisionen har granskat ett urval fakturor för att härleda faktureringspriserna till den av styrelsen beslutade prislistan. I 50 % av de 22 granskade fakturorna fanns någon form av mindre fel. Gemensamt är att många av felen härrör till manuell enpersonshantering. De fel som förekommit är dock av olika karaktär. Det förekommer avgifter som är högre än den av styrelsen beslutade avgiften. Det förekommer fel i inmatning av pris samt att återförsäljare som själva

RIKSREVISIONEN

NYBROGATAN 55
114 90 STOCKHOLM
08-5171 40 00 | WWW.RIKSREVISIONEN.SE

RIKSREVISIONEN

DNR: 32-2013-0467

LANTMÄTERIET
801 82 GÄVLE

BESLUT: 2014-01-23

registerat har matat in fel pris. Fel pris har även varit inlagt i faktureringsystem. En granskad kreditfaktura var felaktigt krediterad med för stort belopp.

För en faktura och en kreditfaktura saknas underlag som visar på deras riktighet, dvs. det går inte att härleda varför beloppet krediterats. För fakturan saknas offertunderlaget som visar att avgiften är överenskommen med kunden.

Felen som upptäckts vid revisionen är beloppsmässigt små. Att så stor del av det begränsade stickprov som tagits innehållit fel visar dock på brister i intern styrning och kontroll i fakturering av avgifterna på division I.

Riksrevisionen *rekommenderar* LM att förstärka den interna styrningen och kontrollen i faktureringen av avgifter vid division I för att säkerställa att korrekta avgifter tas ut av kunderna.

Förordningen om intern styrning och kontroll

Riksrevisionen har under granskningen tagit del av de olika momenten i LM:s process för intern styrning och kontroll. Vi bedömer att LM har de obligatoriska moment som förordning (2007:603) om intern styrning och kontroll (FISK) föreskriver. LM har en process för riskanalys med kontrollåtgärder samt följer upp beslutade kontrollåtgärder vilket också dokumenteras.

Den riskanalys LM tar fram innehåller endast de kvarvarande risker som LM anser att de bör hantera bättre. Ovan iakttagelser avseende avgifter inom division I kan indikera att LM behöver förstärka sin uppföljning av beslutade kontroller samt att det kvarstår arbete avseende intern kontroll på lägre nivå i verksamheten. Riksrevisionen har genom årets och även tidigare års granskning sett visst behov av att det tydliggörs i verksamheten hur LM arbetar med sin interna kontrollstruktur. Riksrevisionens bild av LM är att det ser olika ut i olika delar av LM:s verksamhet t.ex. hur tydligt myndigheten kan visa att de hanterar en risk tillräckligt bra, men det kan även skilja mellan olika delar i samma verksamhetsprocess.

Revisionens bild är att LM har beslutat om en stor mängd kontroller i sina olika processer för att säkerställa den interna styrningen och kontrollen. Dock bedömer Riksrevisionen att risk finns för att de beslutade kontrollerna har kommit att bli ett ”lappverk” som utvecklats under lång tid, ibland utan tydlig koppling till vilken risk som kontrollen ska hantera eller hur effektiv kontrollen är.

Riksrevisionen uppfattar t.ex. att vissa kontroller införts som en direkt respons på ett påpekande från revisionen ett tidigare år och frågar sig om LM själva aktivt tagit ställning till om de nyinförda kontrollerna var de effektivaste kontrollerna för att möta de risker som påpekats. Ett exempel på detta är stickprovskontrollen som LM införde på stämpelskatteärenden efter rapport från Riksrevisionen revisionsåret 2009. Under 2010 och 2011 stickprovskontrollerades c:a 15 000

DNR: 32-2013-0467

LANTMÄTERIET
801 82 GÄVLE

BESLUT: 2014-01-23

respektive 32 000 stämpelskatteärenden för att under 2012 minska till ca 2 000 stickprov. LM har under 2013 tagit fram en statistisk beräkning för hur många stickprov som behövs för att kunna uttala sig rimligt säkert om eventuellt fel i uppbörden och kommit fram till att ca 5 000 stickprov är lämpligt. I tidigare års granskningar har Riksrevisionen även kunnat konstatera att samma typ av företeelse på olika delar i processer behandlats olika. Det gällde t.ex. annulleringar i stämpelskatteprocessen som Riksrevisionen rapporterade om föregående år som i ett visst skede kunde hanteras av en person men i andra skeden krävdes tvåpersonshantering. Ett annat exempel som också rapporterades föregående år är nedskrivning av fakturabelopp inom förrättningsverksamheten där justering inför slutfakturering inte krävde samma skriftliga beslut och dokumentation som nedskrivning av pågående ärende.

Riksrevisionen är medveten om att LM beslutat om att stegvis arbeta mot ett processororienterat ledningssystem. LM anser själva att tidigare initiativ kring processer, roller och verktygsstöd inte skett samordnat och att resultaten därför spretar.

Riksrevisionen *rekommenderar* att LM arbetar med att ta fram en samlad beskrivning över den kontrollstruktur som finns inom LM i dess olika processer. Det är viktigt med helhetsuppfattning och likformighet i kontrollstrukturen för olika delar av verksamheten, samma risker i olika delar bör omfattas av liknande kontrollnivå. LM:s styrelse har, i enlighet med myndighetsförordningen, det övergripande ansvaret för den interna styrningen och kontrollen. Hela organisationen måste dock involveras i arbetet för att den interna styrningen och kontrollen ska kunna fungera tillfredsställande. Då åtgärderna i LM:s FISK-process endast inriktar sig på kvarvarande risker i verksamheten är det även viktigt att inte endast dessa åtgärder är föremål för uppföljning utan även de viktigaste kontrollerna i verksamheten bör löpande följas upp att de fungerar som avsett.

En beskrivning av kontrollstrukturen i processerna med tillhörande uppföljning av befintliga väsentliga kontroller skulle även underlätta för styrelsen att i årsredovisningen kunna göra en bedömning av den interna styrningen och kontrollen. Den samlade beskrivningen kan även användas i den interna kommunikationen för att öka förståelsen för varför kontroller genomförs och vilka konsekvenser som kan uppstå om kontrollerna inte genomförs.

Ansvarig revisor Charlotte Ehrengren har beslutat i detta ärende. Jesper Fagerberg har varit föredragande.

Charlotte Ehrengren

Jesper Fagerberg

RIKSREVISIONEN

NYBROGATAN 55
114 90 STOCKHOLM
08-5171 40 00 | WWW.RIKSREVISIONEN.SE

RIKSREVISIONEN

DNR: 32-2013-0467

LANTMÄTERIET
801 82 GÄVLE

BESLUT: 2014-01-23

Kopia för kännedom:

Regeringen

Socialdepartementet

Finansdepartementet, budgetavdelningen

